

Maison Dom-ino er et ikonisk udtryk for de bygge- og materialetekniske landvindinger, som fandt sted i begyndelsen af det 20. århundrede. Le Corbusier viste med sin model vejen for, hvordan monumentets logik og skala kan overskrides, men førte samtidig til en dyrkelse af det enestående og originale bevaringsobjekt. Illustration: Jovana Pavić

BETON OG BEVARING

Af Rikke Stenbro

I arkitekturhistorisk og bevaringshistorisk sammenhæng er beton en 'game changer'. I takt med at bygninger af beton i det 20. århundrede gradvist blev den mest udbredte bygningstype, er opførelsesperioden forkortet, samtidig med at bygningernes størrelse er forøget. Muligheden for masseproduktion og montagebyggeri har i tillæg påvirket økonomien; den tid, det tager at forrente investeringer, er dramatisk forkortet. Det samme er de byggede strukturers forventede levetid. Selv om vi finder undtagelser fra denne regel, er det generelle billede alligevel, at det, som bygges, ikke længere forventes at stå i århundreder. Det skal nu kun holde den tid, det tager at få de investerede penge tilbage. De ændrede produktionsbetingelser og den accelererede hastighed for både opførelse og udskiftning har – vil jeg hævde – ikke alene ændret den arkitektoniske praksis, men også interessen for bevaring. Samtidig med at der i det 20. og 21. århundrede er bygget mere, større og hurtigere end nogensinde, er også antallet af fredede og bevaringsværdige bygninger gået op. Typisk er det dog ikke de mest almindelige udtryk for udviklingen, som bevares: typehuse, betonstrukturer, modul- og/eller elementbyggeri, men i stedet de enkelt- og enestående bygninger af ældre dato (mindst 50 år), som står ud fra mængden, har et arkitektonisk helhedspræg, og som kan beskrives med adjektiver som 'autentisk' og 'original'.

Le Corbusier var en af ophavsmændene til denne udvikling. Ikke mindst pga. af den model for betonbyggeri, som han sammen med arkitekterne Dubois og Perret udviklede tidligt i det 20. århundrede. Som bygningskoncept er Maison Dom-ino relativt enkelt. Alene ved at fjerne væggenes bærende funktion for i stedet at lade vægten af etageadskillelserne blive båret af betonsøjler muliggjorde han en rumlig frigørelse. Modellens forløsende potentiale handler imidlertid om mere end rummets frisættelse og det forhold, at konceptet kan tilpasses omstæn-

dighederne, og at bygningskroppen kan forlænges både vertikalt og horisontalt. Det frisættende potentiale består også i, at modellen er så enkel, at den kan bruges af enhver. Variationer over domino-modellen findes således verden over både i avancerede højteknologiske konstruktioner, i kunstneriske og monumentale eksperimenter og i de mest tilfældigt- eller uplanlagte forstads- og slumkvarterer. Et af resultaterne af udviklingen er, at der bygges i en skala, som overskrider monumentets logik. Med de nye masseproducerede bygningselementer bliver både bygningsmassen og byen generisk. Delene er ikke designet til nødvendigvis at skulle indgå i en afgrænset og veldefineret arkitektonisk helhed eller plan.

Denne udvikling inden for arkitekturen ligner til forveksling den, som har fundet sted inden for kunstens verden. Allerede i 1934 beskrev Walter Benjamin i essayet "Kunstværket i den tekniske reproduktions tidsalder", hvordan præmisserne for at opleve kunst fundamentalt ændredes med indførelsen af fotografiet og de nye typografiske reproduktionsteknikker. Især filmens fremkomst og dens øgede hastighed og distribution viste, at kunst nu ikke længere var unika forbeholdt de udvalgte få, men en masseproducerbar vare for de mange. Ikke alene den kunstneriske proces, men også forståelsen af kunsten og dens historie var således radikalt forandrede. Med de nye reproduktionsteknikker blev traditionen ifølge Benjamin rystet, og begreberne originalitet og autenticitet for evigt forandrede og en særlig længsel efter det enestående auratiske værk født. På tilsvarende vis vil jeg hævde, at arkitekturen med betonen er radikalt forandret. Det ses bl.a. i den øgede bevaringsinteresse og dyrkningen af monumentet som den foretrukne bevaringskategori, som er uløseligt forbundet med – hvis ikke direkte betinget af – masseproduktionen af beton og de finansielle logikker, som er forbundet hermed.